

صلى الله عليه وسلم

انس با قرآن در کودکان

گرد آورنده: اعظم فاطمی خصال

مربی قرآن دوره ی اول دبستان دخترانه امام حسین

علیه السلام- واحد ۲

فروردین ۹۹

۴	انس با قرآن در کودکان.....
۴	الگو دهی.....
۵	عادت دهی.....
۵	توجه به فطرت.....
۶	پرهیز از اکراه.....
۶	تدریج در آموزش.....
۶	اعتدال و میانه‌روی.....
۶	تکرار و مداومت.....
۷	توجه به جاذبه قرآن.....
۷	ایجاد فضای قرآنی.....
۷	استفاده بهینه از فرصت‌های خاص.....

فرزندان خود را در خردسالی به فراگرفتن آداب و آیین ما تشویق کن تا در بزرگسالی روشنایی چشم تو باشد، آدابی که طفل در خردسالی فراهم می‌آورد هم چون نقشی است که در سنگ پایدار می‌ماند. این آداب چون گنجینه‌هایی هستند که همواره رشد و فزونی می‌یابد و دست حادثه نمی‌تواند در آن دگرگونی ایجاد کند. انسان بیشتر عادت زندگی خود را در دوران کودکی کسب می‌کند و سازگاری با محیط را فرا می‌گیرد لذا گفته‌اند: «کودک در پنج سالگی نسخه کوچک شخص جوانی است که بعدا خواهد شد» بدین جهت تمام مکاتب فکری، روان‌شناسی در این مورد توافق دارند که دوران شیرخوارگی و کودکی در تعیین و شکل دادن رفتار و رشد منش آینده اهمیت خاصی دارد.

در منابع روایی ما نیز تعابیری چون: علموا اولادکم، ادبوا اولادکم، بادروا اولادکم و ابوابی چون «حق الولد علی الوالد» و امثال آن همه حکایت از این مهم دارد.

از آن جا که هدف اصلی این نوشتار تلاشی در راه مانوس کردن کودکان با قرآن کریم می‌باشد، طلوعه سخن را گزیده‌ای از روایات در فضیلت قرائت قرآن قرار می‌دهیم که تلاوت آن را: برترین عبادت، می‌خوانند و درباره آموختن آن به کودکان امام حسن عسکری (علیه‌السلام) می‌فرماید: خداوند به پدر و مادر پاداش بزرگی عنایت فرماید، آنان می‌گویند پروردگارا این همه فضل در حق ما از کجاست؟ اعمال ما شایسته چنین پاداشی نیست، در جواب گفته می‌شود این همه عنایت و پاداش شماست که به فرزند خود کتاب خدا را آموختید و او را در آیین اسلام بینا کردید.

پس از وقوف آگاهی بر اهمیت و فضیلت قرائت قرآن برای مانوس ساختن کودکان با این امر توجه به دو مطلب ضروری است: ۱. الگودهی؛ ۲. عادت دهی.

الگو دهی

با توجه به نقش بسیار مؤثر الگو در تربیت کودک نگاهی گذرا خواهیم داشت به سیره حضرات معصومین (علیهم‌السلام) که ترنم قرآن از آداب همیشگی ایشان بوده و اخباری که در این باره رسیده حکایت از اهتمام فوق‌العاده آنان به قرائت قرآن و آموزش آن به دیگران دارد، آری ایشان خود قرآن را بسیار می‌خواندند و دوست می‌داشتند که مسلمانان نیز چنین کنند، لذا پس از نزول قرآن بر پیامبر اکرم (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) بی‌درنگ قرائت آن در میان مسلمانان رواج یافت و بیش و پیش از همه شخص پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) به این کار عشق می‌ورزید.

و افرادی را که تازه اسلام آورده بودند را در اختیار اشخاصی که آشنایی بیشتری با قرآن داشتند قرار می‌داد، تا به ایشان قرآن را بیاموزند و تعلیم کتاب را سرلوحه برنامه خویش قرار دادند. ارتباط امام علی

(علیه‌السلام) با قرآن بدان حد بود که عبدالرحمن سلمی قاری بزرگ می‌گوید: کسی را ندیدم که قرآن را بیش از علی (علیه‌السلام) بخواند.

عادت امام حسن (علیه‌السلام) بر این بود که همواره پیش از خواب لوحی منقوش را پیش رو می‌گرفت که در آن سوره کهف نقش بسته بود و آن را زمزمه می‌کرد.

و سرانجام عشق والای حسین (علیه‌السلام) به قرآن در کلام آن حضرت تجلی می‌کند که شب عاشورا را از دشمن مهلت خواست تا به عبادت و مناجات بپردازد و فرمود: ... خدا می‌داند که من به نماز و قرائت قرآن و استغفار و مناجات با خدا علاقه شدید دارم.

همچنین با تامل در زندگی و شرح حال بزرگان دین می‌یابیم که آغازین عمل صبحگاهان نشان قرائت قرآن و واپسین برنامه شبانگاهشان تلاوت آن بوده است از جمله امام خمینی (رحمة‌الله‌علیه) با همه اشتغالاتی که داشتند هر روز سه تا پنج نوبت قرآن می‌خواندند.

عادت دهی

در تربیت خردسالان باید بر اساس تلقین و عادت دادن حرکت کنیم چون کودک برای تلقینات مفید و عادت‌های مثبت نقش پذیر و مستعد می‌باشد و به قول غزالی: «کودک امانتی است در دست پدر و مادر و آن دل پاک وی چون گوهری است نفیس و نقش پذیر است چون موم، و از همه نقشها خالی است چون زمینی پاک است که هر تخم که در وی فکنی برود. اگر تخم خیر افکنی به سعادت دین و دنیا برسد و مادر و پدر و استاد در ثواب آن شریک باشند و اگر برخلاف این باشد بدبخت شود و ایشان در هر چه بروی رود شریک باشند.»

عوامل مؤثر در عادت دهی صحیح و تذکرات لازم در این زمینه:

توجه به فطرت

نیاز به پرستش و نیایش یکی از اساسی‌ترین نیازهایی که در عمق روان بشر وجود دارد استاد شهید مطهری می‌فرماید: «یکی از پایدارترین و قدیمی‌ترین تجلیات روح آدمی و یکی از اصیل‌ترین ابعاد وجود انسان حس نیایش و پرستش است، مطالعه آثار زندگی بشر نشان می‌دهد هر زمان، هر جا که بشر وجود داشته است نیایش و پرستش هم وجود داشته است.»

تجربیات و مشاهدات نیز مؤید این مطلب است که کودکان در تقلید و یادگیری مفاهیم و مسایل دینی (قرآن، نماز و...) آمادگی بیشتری در مقایسه با دیگر رفتارها و موضوعات از خود نشان می‌دهند، اگر مشاهده می‌شود که گروهی از کودکان و نوجوانان نسبت به مسایل دینی رغبت و تمایلی از خود نشان نمی‌دهند، این مربوط به محیطی است که فطرت کودک را از مسیر خود منحرف کرده و با کمال تاسف باید گفت

بعضی والدین حساسیت و دقتی که در امور دنیوی (تغذیه، لباس و...) فرزندانشان از خود نشان می‌دهند در مسایل معنوی و دینی آنها ندارند.

اینان مصداق سخن پیامبر اکرم (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) هستند که فرمود: وای بر فرزندان آخر الزمان از روش ناپسند پدرانشان، عرض شد یا رسول الله از پدران مشرک؟ فرمود: نه از پدران مسلمان که به فرزندان خود هیچ یک از فرایض دینی را نمی‌آموزند و به ناچیزی از امور مادی درباره آنان قانع هستند، من از این مردم بری و بیزارم و آنان نیز از من بیزار.

پرهیز از اکراه

انسان موجودی است مختار و کرامت خویش را می‌تواند با اختیار خود کسب کند، در دعوت کودکان و نوجوانان به دین باید گونه‌ای عمل کنیم که آنها احساس آزادی کنند و با توجه به این که انسان فطرتاً خداجوست با تذکر روشهای صحیح این فطرت را در وجود آنان بیدار نماییم تا به اختیار و با اشتیاق به سوی آن سوق یابند

تدریج در آموزش

باید مطالب و مفاهیم آموزش متناسب با سطح درک و قوای ذهنی و روانی کودک باشد، کودک نباید یکباره بار سنگینی از وظایف را بر دوش خود احساس کند. تکالیف سنگین و زود هنگام و خارج از توان ممکن است، صدمه‌ای جبران ناپذیر بر اعتقادات دینی او وارد سازد. امام جعفر صادق (علیه‌السلام) می‌فرماید: «... ما به کودکان مان در هفت سالگی امر می‌کنیم به اندازه توان شان نصف روز یا بیشتر یا کمتر روزه بگیرد و دستور می‌دهیم هنگامی که تشنگی و گرسنگی به آنان غالب شد افطار کنند. این کار برای آن است که به روزه گرفتن عادت کنند.»

اعتدال و میانه‌روی

ظرفیت کودک برای عبادت محدود است از این رو باید سعی شود، عبادت و تلاوت با نشاط باشد اگر نشاط از بین برود، جنبه تحمیلی پیدا می‌کند. پیامبر اکرم (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) می‌فرمایند: دین اسلام دینی است متین، محکم و منطقی و مبتنی بر ملاحظات دقیق روانی و اجتماعی، سفارش می‌کند که با مدارا و متانت حرکت کنید و عبادت خود را مبعوض و منفور نفس خویش قرار ندهید، به گونه‌ای عمل نکنید که نفستان عبادت را دشمن بدارد، بلکه طوری عمل کنید که نفس عبادت را دوست بدارد و مجذوب آن گردد.»

تکرار و مداومت

تکرار و استمرار سبب یادگیری درست، سرعت عمل و کسب مهارت در هر زمینه‌ای می‌شود: «کار نیکو کردن از پر کردن است» برای تقویت و ایجاد رفتاری ثابت و عاداتی استوار در کودک و نوجوان باید از مجرای

«تکرار» وارد شد، بسیاری از افکار و اعمال در سایه تمرین و عمل مکرر در انسان تثبیت می‌شوند حتی ایمان آدمی هم نوعی تثبیت در سایه عمل است؛ «لا یثبت الايمان الا بالعمل»
و هر قدر عمل مکررتر باشد امکان تثبیت آن بیشتر خواهد بود. گویند: «روزی رسول مکرّم اسلام (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلّم) قصد خواندن نماز داشتند و امام حسین (علیه‌السّلام) در کنار جد بزرگوارشان درصدد همراهی با آن حضرت بودند، پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلّم) تکبیر گفتند ولی امام حسین (علیه‌السّلام) نتوانستند آن را تکرار کنند، پیامبر تکبیر دوم و سوم و چهارم و پنجم و ششم را گفتند، در نهایت برای هفتمین بار تکبیر امام (علیه‌السّلام) صحیح ادا شود و نماز آغاز گردید».

توجه به جاذبه قرآن

جاذبه قرآن به قدری است که تلاوت مقداری از آن زمینه انس با بقیه آن را فراهم می‌کند، البته اعجاز این کتاب باعث آن است که اگر کسی معنای آن را هم نداند و فقط از خواندن آن بهره‌مند باشد به همین مقدار از فیض خدا نصیب می‌برد، و همین عبادت لفظی او را به عبادت فکری می‌رساند.

ایجاد فضای قرآنی

خداوند در قرآن مجید مؤمنان را به شنیدن آیات فرمان داده است.

پیامبر گرامی اسلام و اهل بیت (علیهم‌السّلام) نیز استماع آیات قرآن را بسیار دوست می‌داشتند و دیگران را نیز به شنیدن آن توصیه می‌فرمودند. پیامبر اکرم (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلّم) می‌فرماید: «الا من اشتاق الی الله فلیستمع کلام الله»

آگاه باشید که دوستدار خداوند باید گوش به کلام او بسپارد.

همان گونه که ذکر شده امام سجاد (علیه‌السّلام) هنگام تلاوت صدای خود را آن اندازه بالا می‌برد که اهل خانه بشنوند. بدین ترتیب آموزش عملی قرآن را جامه عمل می‌پوشاندند. پدران و مادرانی که دوست می‌دارند فرزندان‌شان دل به تلاوت قرآن دهند باید خود مدتی در حضور آنان طنین تلاوت قرآن را در فضای خانه بگسترند و روح و جان خانواده را با آواز خوش قرائت بنوازند آن گاه اهل آن خانه رغبتی صد چندان به تلاوت قرآن در خود خواهند یافت. در این جا سوگمندان باید از کم رونق شدن یا فراموش شدن مجالس قرائت قرآن خانگی تاسف خورد و آرزومندان در انتظار دورانی بود که در کوچه کوچه شهر و روستا شبهای جمعه پرچم هیئت قرائت قرآن هر شب بر سر درخانه‌ای آویزان شود تا علاوه بر نورانیت خانه خاطراتی مقدس و یادماندنی برای کودکان حاضر در جلسات باشد.

استفاده بهینه از فرصتهای خاص

از جمله فرصتهای طلایی در طول سال برای مرتبط ساختن کودکان با قرآن ماه مبارک رمضان است که بهار قرآن می‌باشد و در این ماه حضور تجلی قرآن در تمامی عرصه‌های زندگی تابناکتر و محسوس تر باشد، پس

باید از این فرصت استفاده لازم را برده و آغاز مناسبی برای وارد کردن کودکان در بحر بی کران قرآنی دانست.
